

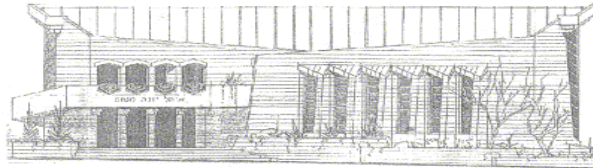
Ohel Yonah Menachem

Synagogue &
Community Center

Rabbi David Spektor

דוא"ל:

vaad@ohelyonah.com

אוהל יונה מנחם

בית כנסת
ומרכז קהילתי

הרב דוד ספקטור

אתר אינטרנט:

www.ohelyonah.com

טבילת כלים לקראת פסח

מאת הרב דוד אברהם ספקטור

הקדמה

לפני פסח רבים נוהגים לקנות כלים חדשים. אמנם רוב הכלים (למעט כלי חרס ועוד) של ימות השנה אפשר להכשיר אותם מחמץ בלוע ע"י הגעלה במים רותחים או ליבון ע"י "ברנר" אחרי נקוי מחמץ בעין, אבל טוב לקנות כלים מיוחדים לפסח שאין בהם שום חשש חמץ. לדוגמה בענין הכשר סכינים כותב השלחן ערוך בהלכות פסח או"ח סי' תנ"א, סעי' ג': "סכינים מגעילן בכלי ראשון ומותרין." ומוסיף שם המשנה ברורה ס"ק יט: "מכל מקום מי שאפשר לו מצווה מן המובחר שיקנה חדשים לפסח." וכן נוהגים רבים לקנות כלים יפים לפסח כדי להרגיש בני חורין.

וכך פוסק השלחן ערוך או"ח סי' תע"ב, סעי' ב': "ייסדר (בליל הסדר) שלחנו יפה בכלים נאים כפי כחו." ומוסיף שם במשנה ברורה ס"ק ו': "ואף-על-גב דבכל השנה טוב למעט בזה משום זכר לחורבן, בליל פסח מצווה להרבות שזהו בכלל דרך חירות ואמרו על מהרי"ל שכשהיו בידו משכנות של נכרים כלים נאים לא היה משתמש בהם בשום פעם רק בפסח היה מנהגו להשיג אותם על שלחן מיוחד לשמוח בראייתם."

לכן לפני פסח הרבה מטבילים כלים חדשים שקנו ולפני שנתיים ב"ה נפתחו שתי מקוואות-כלים חדשים בבית-שמש ברחוב הרקפת 72 בגבעת-שרת וברחוב רבי יוחנן בן זכאי 30 ברמת בית-שמש ב' והביקוש רב.

נביא כאן מקצת הלכות הקשורות לטבילת כלים כהלכה.

מצות טבילת כלים

מצות טבילת כלים נלמד מהכשרת כלי מדין (במדבר לא: כב-כג) שהם כלי מתכת (אך את הזהב ואת הכסף את הנחושת את הברזל את הבדיל ואת העפרת) שישראל לקחו מהם: כל דבר אשר יבוא באש(כגון מחבת וסירים) תעבירו באש (ליבון או הגעלה במים רותחים) וטהר (והוכשר) אך במי נדה (ב-40 סאה מי גשמים) יתחטא (ע"י טבילה) וכל אשר לא יבוא באש (כגון כוסות לשתייה קרה ולא צריכים הגעלה במים רותחים או ליבון) תעבירו במים (בטבילה).

טבילת כלי מתכת וזכוכית בברכה

כותב השלחן ערוך יו"ד סי' ק"כ, סעי' י': "הקונה מהגוי כלי סעודה של מתכות או של זכוכית או כלים המצופים באבר (=עופרת=מתכת) מבפנים (וצפוי המתכת הוא במגע ישיר עם האוכל), אף על פי שהם חדשים צריך להטבילם (בברכה) במקוה." והוא הדין כלי זכוכית, כפי שכותב שם הש"ך שם ס"ק ב': "המצופים בזכוכית דינם כמצופים באבר (בעופרת)."

טבילת כלי מתכות היא מדאורייתא כמובא בפרשת מדין. טבילת כלי זכוכית היא דרבנן והטעם לכך מביא בט"ז שם ס"ק א': "וזכוכית גם כן יש לו דין מתכות, כיון שאם נשבר, יש לו תקנה בהיתוך."

טבילת כלי רק אם האוכל נוגע בו

מחלק השלחן ערוך שם סעי' ד': "יטריפיד"ש"י (כמו חצובה של ברזל) ששופתים (ששמים) עליו קדירה, אינם טעונות טבילה (כיון שאין מגע ישיר עם האוכל), אבל 'פדיליא"ש"י טעונות טבילה, מפני שנותנים עליהם המאכל עצמו."

וכן בהמשך כותב השלחן ערוך בסעי' ז': "כוס של כסף מחובר בכלי עץ צריך טבילה" (ש"ך שם ס"ק יג: "וצריך ברכה"). והטעם הוא שהמתכת של הכסף בא במגע ישיר עם המשקה. וכן כותב הרמ"א שם: "וכן ריחיים של פלפלין שבתוך העץ יש ברזל קבוע שטוחנים בו, צריך טבילה (בברכה, מפני שהמאכל עצמו בא במגע ישיר עם הברזל)".

ברכת הטבילה

שלחן ערוך יו"ד סי' קכ, סעי' ג': "יברך 'על טבילת כלי' ואם הם שנים או יותר מברך 'על טבילת כלים'".

טבילה בלי ברכה

יש כמה מקרים של ספק שמטבילים את הכלי, אבל בלי ברכה, שספק ברכות להקל ולא מונע את קיום המצוה של טבילת הכלי ונביא כאן כמה דוגמאות:

א) כלי שבחלק החיצוני חייב בטבילה ובחלק הפנימי פטור מטבילה

(1) ש"ך שם ס"ק ג': מצופה מבחוץ באבר (בעופרת, במתכת) יטבלנו בלא ברכה. (מפני שהאוכל בא בעיקר במגע עם פנים הכלי שאינו של מתכת).
(2) שלחן ערוך שם סעי' ו': "כלי עץ שיש לו חשוקים של ברזל מבחוץ, שמעמידים אותו, אינו טעון טבילה." מכל מקום למעשה פוסק שם הש"ך ס"ק יב: "צריך עיון דבבית-יוסף פסק הלכתא דיש לטובלו בלא ברכה דמספקא לן... ומביאו דרכי משה (הרמ"א) במסקנתו... יש לטובלו בלא ברכה."

ב) כלי לשימוש אוכל שלא ראוי לאכילה עדיין

ג) כותב בחידושי ר' עקיבא איגר על הרמ"א יו"ד סי' קכ, סעי' ז': "ורחיים של קפה להט"ז (סק"ד) טובלים בלא ברכה, כיון שהקפה צריך בישול (ועוד לא מוכן לשתיה) ולש"ך י"ל דאין צריך טבילה, דלא הוי חזי (ראוי) לדבר אחר (עכשיו בלי בישול)". ובפתי תשובה שם ס"ק ח הכריע כט"ז: "ונראה דבזה טבילה בלא ברכה, כיון דצריך בישול."

ג) כלי שספק של גוי, ספק של יהודי

(1) כותב השלחן ערוך שם סעי' י': "ישראל שנתן כסף לאומן עובד כוכבים לעשות לו ממנו כלי, אינו צריך טבילה." רמ"א שם: "ויש חולקים ויש לטובלו בלא ברכה."
(2) רמ"א שם: "וכן אומן ישראל שעשה כלי לעובד כוכבים וקנאו ממנו, יטבילנו גם כן בלא ברכה אם העובד כוכבים נתן כל המתכות."
ומסביר שם בש"ך ס"ק כג את הספק: "משום דמספקא לן אי אזלינן בתר האומן ... או אזלינן בתר מי שהכסף שלו."
(3) אמנם בכלים מבית-חרושת בבעלות יהודית והפועלים אינם יהודים, כגון ערבים ועובדים זרים כפי שיש בהרבה בתי חרושת בארץ, אין צורך להטביל בכלל (שלא כחכמת אדם כלל עג, דין ד וקיצור שלחן ערוך סי' לו, סעי' ו' המצריכים טבילה בלי ברכה), כפי שכותב בזה בערוך השלחן יו"ד סי' ק"כ, סעי' נח: "בעסק כללי כמו 'פאבריק' (בית חרושת) שעושין כלים למאות ולאלפים הכל הולך אחר בעל העסק ועל שמו נקראו הכלים והפועלים אינם אצלו אלא כמו שכירי יום ולכן אם המחזיק הוא ישראל פטורים מטבילה, אף כלי מתכות אפילו הפועלים כותים (גוים)".
וכן פוסק הרה"ג משה פיינשטיין זצ"ל בשו"ת אגרות משה או"ח ח"ג, סי' ד: "(כלים) הבאים מארץ ישראל אין צריך לטבול כלל, כי כולם של ישראל ואף אם מפעקטערע (בית חרושת) של עבריינים ומחללי שבתות נמי אין צריך טבילה.
ואף להמצריכים טבילה נתן ישראל כסף לנכרי לעשות לו כלי, מדין אומן קונה בשבח כלי, שהביא הרמ"א בסימן ק"כ, סעיף א' (כפי שהבאתי כאן לעיל) לא שייך בפעקטערעס (בתי חרושת) שעיקר הכלי נעשה ע"י מאשענעס (מכונות) והאומנים הם רק מסייעים בעשייתן, וגם בלא זה כל העובדים בפעקטערעס (בתי חרושת) בעשיית כלים הם פועלים דשכיר יום ושבוע ולא קבלנים ואינם קונים בשבח כלי אלא אומנים שהם קבלנים (פרטיים שלא בבית חרושת)".

נקוי הכלי לפני הטבילה

יסיר את כל המדבקות מהכלים לפני הטבילה, אמנם אם יש איזה לכלוך מודבק שלא ניתן להסיר, והוא אינו מקפיד על לכלוך כזה והיה משתמש בכלי הזה עם הלכלוך תמיד, מותר להטביל הכלי באופן כזה והכלי כשר, כפי שכותב השלחן ערוך יו"ד סי' קכ, סעי' יג: "צריך

להעביר החלודה קודם הטבילה ואם לא העביר, אם מקפיד עליו, חוצץ. ואם שפשף ונתן בגחלים ונשאר עדיין מעט של חלודה, שלא יכול לעבור על ידי כך, הוי מיעוט שאינו מקפיד עליו ואינו חוצץ."

צורת הטבילה

כותב השלחן ערוך יו"ד סי' קכ, סעי' ב': "צריך שיהא הכלי רפוי בידו בשעת טבילה, שאם מהדקו בידו הוי חציצה ואם לחלח ידו במים (של המקוה) תחילה אין לחוש (ומותר)." יש מאד לזהר שאם יש לו כמה כלים להטביל שלא יהיו הכלים לפני הטבילה דבוקים זה בזה והמים לא מקיפים את הכלי מכל הצדדים וזה חציצה והטבילה לא מועילה אלא יחזיק הכלים בצורה רפויה ביד או בסל רשת, באופן שהמים יגיעו לכל מקום בכלים. אם יש צורך להחזיק כלי גדול ביד שלא נכנס לסל רשת וכדומה, יטבול קודם ידו במי המקוה וישאיר את ידו בתוך המים (שלא יהיו מים תלושים) ואז יחזיק את הכלי הגדול אפילו בחוזק אם יש צורך וזה מותר כיון שהמים מקדמים לאחיזה.

יש לשים לב שאין טבילה לחצאין ואי אפשר להטביל כלי גדול בשני פעמים, פעם חצי האחד, פעם חצי השני אלא כמו בטבילת אדם יש להטביל את הכלי כולו בפעם אחד, שלא כהכשרת כלים מאיסור (כגון מחמץ) שניתן להגעיל במים רותחים חלקים חלקים אם לא נכנס בבד אחד.

טבילת כלים ע"י ילדים קטנים

לכתחילה יש לטבול את הכלים ע"י ילד מעל גיל בר-מצוה וילדה מעל גיל בת-מצוה. וכך כותב השלחן ערוך שם סעי' יד: "אין מאמינים קטן על טבילת כלים. מכל מקום כותב הרמ"א: "אבל אם טבלו לפני גדול הוי טבילה". ואפשרות אחרת מובא בט"ז שם ס"ק טז: "אפשר לגדול שילמד להקטן שיכוין לטהר."

טבילת כלים חשמליים

מה לעשות עם כלי חשמלי (כגון מיקסר), שקנו מאומן גוי (כגון תוצרת חוץ לארץ) שטעון טבילה, כיון שהחלק המתכתי, כגון סכין חיתוך, בא במגע עם האוכל ולא ניתן להפריד את המנוע מהחלק הטעון טבילה, ואם יטביל גם המנוע וחוטיו החשמל, כל המכשיר מתקלקל ויש בזה גם חשש להתחשמלות אם יפעיל את הכלי עם חוטי חשמל רטובים. מובא בספר טבילת כלים (להרה"ג צבי כהן מבני ברק) בשם הרה"ג שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל שיש לתת הכלי לאומן - חשמלאי יהודי והוא יפרק את הכלי באופן שלא לא ניתן עוד להפעיל אותו (ולא מספיק שיפרק רק את התקע) ואח"כ החשמלאי היהודי ירכיב את הכלי החשמלי בחזרה והיהודי יקנה ממנו הכלי שעכשיו נעשה (לפחות "המכה בפטיש") על ידי אומן יהודי ואז אין צורך בטבילה.

טבילת כלים חד-פעמיים

כלים לשימוש חד-פעמי לא צריכים טבילה גם אם הם בחומר מתכתי, כפי שנשאל בזה בשו"ת מנחת יצחק ח"ה, סי' לב, ס"ק א': "המחתות של אלומיניום דקים שאופין בהם, ונעשו בדרך כלל להשתמש בהם רק חד פעמי, מה דינם לענין טבילה?" והשיב: "כלי שאין ראוי לתשמיש קבע, לא הוה כלי תשמיש לענין טבילת כלים... דלא רק שאין משהין בו המאכל אלא אף אין אופין בו רק פעם אחד... פשיטא דיש לומר דאין צריך טבילה, אף לכתחילה, ומכל-שכן שכבר נהגו כן וכן עמא דבר (נוהג הציבור) שלא לטבול."

לסיכום

כלי מתכת וכלי זכוכית שנעשו ונקנו מאינם-יהודים יש לטבול בברכת "על טבילת כליוכלים" במקווה כשר אחרי שנקה הכלי והוריד כל חציצה ומדבקה ולא יחזיק הכלי חזק אלא רפוי בידו או ע"י סל רשת ויטביל לכתחילה את הכלים ע"י מבוגר ולא ע"י ילדים קטנים מתחת לגיל בר ובת מצווה. וכלי שמסופק אם צריך טבילה, יטביל בלא ברכה ולכתחילה ישאל רב מה דין הכלי. ונזכה לצאת מטומאה לטהרה ומטומאת עכו"ם לקדושת ישראל.